

**EBRU SANATININ, SÜRREALİST AKIMIN ETKİSİYLE,
HALI NUMUNELERİ ÜZERİNE UYGULANMASI**
**APPLICATION OF EBRU ART ON CARPET SAMPLES WITH
THE EFFECT OF THE SURREALIST CURRENT**

*Ebru ÇORUH**
*İrem KETMEN***

Özet

Kâğıt süsleme sanatı olan ebru, kitle veya benzeri maddelerle yoğunluğu arttırılan su üzerine serpilerek boyaların şekillenmesi ile oluşturulan, desenlerin kâğıda aktarılması ile sonuçlanan bir sanattır. Sanat ve moda açısından değerlendirildiğinde sürrealizm sanat akımı ile ebru sanatını birleştirmek mümkündür. Yapısı itibariyle soyut ve bilinçaltı etkenleriyle bilinen sürrealizm akımı ebru sanatını psikolojik, sosyolojik ve sanatsal açıdan değerlendirildiğinde sürrealizm akımıyla birlikte yorumlanabilmektedir. Ebru sanatının ve sürrealizm akımının benzer ve ortak noktaları mevcuttur. Metaryal olarak kâğıt kullanılan bu sanatta kâğıt ile aynı şablonlara sahip halı ise, tarih boyunca iç mekan tasarımlarında süsleme, koruma ve kaplama amacıyla kullanılmıştır. Çalışmada sanat-tekstil bütünleşmesini sanatın uygulama, etken, araştırma yöntemleri ile nasıl buluştuğu vurgulanmıştır. Çalışmada kâğıt üzerine uygulanan Ebru Sanatının ve Sürrealizm akımının bir araya getirilmesi ve dokuma halılar üzerine Ebru Sanatının uygulaması olup, hammadde olarak akrilikten üretilmiş ham dokunmuş halı numuneleri kullanılmıştır. Uygulama 8 adet halı numunesi üzerine yapılmıştır. Ebru sanatı kullanarak sürrealizm sanat akımı etkisiyle tasarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebru sanatı, Dokuma halı, Sürrealizm akımı, Akrilik halı, Halı tasarım.

Abstract

It is an art created by shaping the paints sprinkled on water, the density of which is increased with paper decoration art, marbling, tragacanth or similar materials, and resulting in transferring the patterns to the paper. When evaluated in terms of art and fashion, it is possible to combine surrealism art movement with marbling art. Surrealism, which is known for its structure with its abstract and subconscious factors, can be interpreted with the surrealism movement when the marbling art is evaluated

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü Öğretim Üyesi Gaziantep / TÜRKİYE
ecoruh@gantep.edu.tr ORCID: 0000 0001 8039 828X

** Gaziantep Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü Gaziantep / TÜRKİYE iremketmen00@gmail.com
ORCID: 0000 0002 9181 4370

psychologically, sociologically and artistically. Marbling art and surrealism trend have similar and common points. In this art, which uses paper as a material, carpet with the same templates as paper has been used for decoration, protection and coating throughout the interior design throughout history. In this study, it was emphasized how art-textile integration meets art, application, research methods. In our study, the marbling of Marbling Art and Surrealism applied on paper and the application of Marbling Art on woven carpets, raw woven carpet samples made of acrylic were used as raw materials. The application was made on 8 carpet samples. Using marbling art, designs were made under the influence of surrealism art movement.

Keywords: Ebru art, Woven carpet, Surrealism movement, Acrylic carpet, Weaving design.

Giriş

Çağımızda ihtiyaç ve beklentilerin değişip evrimleşmesiyle, geleneksel üretimden modern tasarım anlayışına geçilmiştir. Maddi kültürü çevreleyen bütün ürünlerin biçimlendiği tasarım ortamı; doğal malzeme ve doğal üretim aşamaları bütünlükte günümüze ulaşan bir çizgide değerlendirilmektedir. Bu süreçte tekstil ve halı tasarımında geçmişten referans alan modern tasarımlar yeniden yorumlanmış, geçmiş ile gelecek sentezlenmiştir. Geçmiş ile geleceğin sentezlendiği bu noktada Sanat-Tekstil birleşmesi üretimlerin ortak paydada fikir alışverişi, yöntem ve uygulama olarak birbirleriyle etkileşime geçmişlerdir.

Sosyal olayların ve gerçeklerin zenginliğinden etkilenmiş ve günümüz modasını, tarih boyunca toplumları her alanda tüketicinin tercihini etkileyerek farklı tasarımlara arayışı ortaya çıkarmıştır. (Harmankaya vd, 2014.s.192). Halı tasarımında Ebru sanatının kullanışında buradan esinlenmiştir.

Geçmiş ile günümüzde kullanılmakta olan ebru sanatı, günümüzde kağıt süsleme sanatı olmaktan öteye geçerek iç mekan süslemelerinde kullanılan tasarım öğesi olmuştur. Moda-sanat akımlarından sürrealizmin ortak paydalarına değinmiştir. Bilinç ve bilinçaltı sosyolojik ve psikolojik durumların soyut ve yarı soyut olarak ortaya koyulmasında işleyiş açısından aynı doğrultudan ortaya çıkarak işlevselliğini sürdürmüştür.

Bu çalışmada, iç mekanların tamamlayıcı bir ürün haline gelmiş olan halı için ebru sanatının sağladığı geniş renk olanakları ile görsel bakış açısı kazandırılması, sanat-tekstil birleşmesinin uygulama alanları birbirlerinin tamamlayıcı etkenlerin araştırılması modern tasarım anlayışına yeni bir bakış açısı getirilmesi amaçlanmaktadır.

1970'lerden itibaren bireysellik, süsleme ve geçmişi yücelten gelenek ve teknolojinin birlikteliğinin savunulduğu post modernizm ekseninde ortaya çıkan çağdaş tasarım anlayışından halı tasarımı da etkilenmiştir. Halının geldiği bu noktada devreye giren sanat, sanat akımları, yöntemleri ve

uygulamalarıyla tekstile yeni bir bakış açısı getirmiştir. Naturalizm, modernizm, sürrealizmden etkilenen tasarımlar sanat ve moda ile bütünleşerek şekil renk harmoni ile halı tasarımı ve uygulama yöntemlerine ışık tutmuştur. (Televi Boğa, 2018, s.2)Günümüzde halı tasarımında yaygın olarak kullanılan soyut, eskitmeli desenler gelenekselliği modern bakış açısıyla ve popüler kültür ile birleştirilerek sanat moda tekstil birliğini ifade etmiştir. Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan Ebru sanatı renk bileşenlerinin birbiriyle karışmadan aynı kompozisyon içinde olan kağıt süsleme sanatıdır.

Birçok tekstil materyali ve tekstil ürünlerinde baskı yöntemi uygulanmıştır. Halı, ise işlevinden öte iç mekan tasarımlarında başlı başına tasarım unsuru olarak yer almaya başlamıştır. Görsel ve tekniksel bakış açısını, sanat ile tekstilin bulunduğu ortak noktada halı üzerinde teknik, sanatsal ve geleneksel açıdan yeterli görülen ebru sanatı ile bütünleştirilip yeni bir akım ile beraber sanat-tekstil bütünleşmesine dahil edilmek istenmiştir. (Arıtan, 2002, s.451, Arıtan, 1999. s.12. Barutcugil, 1999,s.26).

Sürrealistler geçmişim tüm sanat anlayışına karşı çıkararak irrasyonel bir anlayışı savunmuştur. Önceki sanat akımlarından farklı sanatsal oluşumların kapısını açan sürrealizm, biçimde kendine özgü yeni bir anlayış oluşturdu. Sanatçı, özgürlüğünü her şeyin üstünde tutarak özgür bir sanat anlayışı geliştirdi. Soyut, yarı soyut, psikolojik, bilinç ve bilinçaltına dayalı eserlerin ortaya koyulmasında etkili olmuştur. Moda-sanat bağlamında birlikte işlevsellik kazanarak insan psikolojisini önce sanat ile birleştirilerek ilerleme sağlamıştır. (Dede, 2019, s.6) Sanatın modaya uygulamasında ise tıpkı ebru halı gibi materyal ile birleşerek uygulamaya koyulmuştur.

Ebru sanatının ne zaman, nasıl ve nerede ortaya çıktığını kesin olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Ebru sözcüğünün aslı Farsça'dan gelmektedir. Renklerin kağıt üzerinde bulut kümeleri halindeki görünümünden dolayı Farsça bulut-bulutumsu anlamındaki “ebr” adını almıştır. Bu sözcük zamanla değişikliğe uğrayarak “ebri” daha sonra “ebru” halini almıştır.

İnsan psikolojisi ve bilinçaltını yansıtan bu sanat, insan zihnindeki düşünce ve olguları iyi ve kötü enerjinin sanata aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Ebru, 1600-1700 yılları arasında en parlak dönemini yaşamıştır. Bunda en büyük etkenlerden biri, ebruyu Türkler aracılığı ile tanıyan ve ona “Türk kağıdı”, “Türk mermer kağıdı” adlarını veren Avrupalıların istekleri olmuştur. O dönemde Batı'ya pek çok ebru örneği ve birçok krala da hatıra defteri gönderilmiştir. O yıllarda, ciltçiliğin ve süslemenin de rağbet görmesi ebrunun da gelişmesine destek olmuştur. (Sungur, 1994,s.54).

1. Materyal ve Yöntem

1.1. Materyal

Çalışmada kullanılan malzemeler; ebru teknesi, kitre, sığır ödü ve fırça'dır. Ebru çeşitleri; battal, gel-git, şal, taraklı, zemin, hatip, çiçekli, koltuk, kumlu, bülbül yuvası, hafif, yazılı olmak üzere geçmişten günümüze kadar kullanılan on iki türü vardır. Çalışmada ebru sanatının beş çeşidi kullanılmıştır; battal ebru, gel-git ebrusu, şal ebrusu, taraklı ebru, zemin ebrusu'dur.

Araştırma materyali olarak; 35*50 ebatlarında %100 akrilik iplikten üretilmiş halı, tekstil yüzeyine uyumlu özel karışım ile elde edilmiş kitre, karışımli boya, kalın-ince-orta olmak üzere üç ayrı fırça, karıştırma fırçası, ebru teknesi kullanılmıştır.

1.2. Yöntem

Ebru teknesinin içine kitre koyulmuş, ardından boyalar fırça yardımı ile serpilmiştir. Karıştırma fırçası ile elde edilmek istenen tasarımın kompozisyon hali verilmiştir. 35*50 ebatlarında bulunan halı tekneye ters olarak yatırılmış boyanın hav yüzeyine geçmesi için bir süre beklenerek yavaş bir şekilde teknedeki çekilmiştir. Ebrunun Sürrealizm akımı etkisiyle halı üzerine uygulanış örnekleri Resimlerle verilmiştir.

2.TASARIM UYGULAMALARI

Resim 1'de uygulanan tasarımda sürrealizmin bilinçaltı ilkesinden yola çıkılarak sanata soyut dil ile varlık, oluşum, dünya, evren, düzen ve bu düzenin renklerle birlikte evren-insan ilişkisi anlatılmak istenmiştir. Sarı renk evren ve düzeni temsil ederken, mavi ve kırmızı renkler evren canlılarını temsil ederek her şeyin bir düzen ile birleşmesi uyumsuzlukların da var olan evrende uyum ve ahenk ile duruşunu yansıtmaktadır.

Resim 1: Ebru sanatının uygulandığı tasarım

Resim 2'de uygulanan tasarımda insan beyin nöronları kan da bulunan alyuvar ve akıyuar hücrelerinin görsellerinden yola çıkılarak, insan ruhsal ve

psikolojik karmaşasının sadece bütün vücudumuzda olduğu gibi aslında hayatımız her alanında da aynı karmaşanın içerisinde eksilen her şeyin yerini biri yada bir şey tamamlayarak aynı bağlar hiç kopmadan döngülerimiz birbirini tekrar farklıymış gibi tamamlıyor. İnsan düzeninde varlığın, bilginin soyut ya da somut karmaşası hep aynı döngü içerisinde farklı yollar ile aktarılması anlatılmıştır.

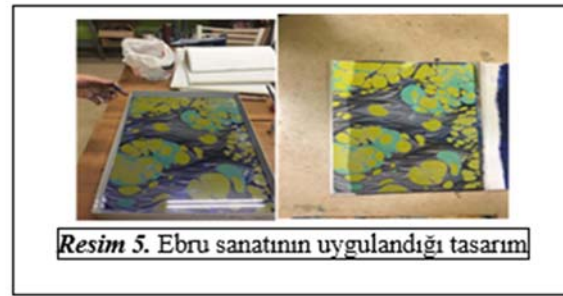
Resim 3 de uygulanan tasarımda kuşlardan yola çıkılarak, farklı iklimlerde yaşayan kuş türlerinin renkliliğinin, insan bilincinde oluşturduğu algı ve farklı yörelerin iklimlerine göre şekil alan canlı bedenlerinin farklı renklerde ve kültürlerde, biyolojik çeşitliliğin insan psikolojisinde yarattığı duygusal farklılığı; şekiller aynı ama renkler farklı her ton ne kadar sert geçiş sağlasa da doğadaki uyumsallık ve görünmez antlaşma, insanoğluna sosyolojik ve psikolojik açıdan bahşedilişi anlatmak istenmiştir.

Resim 4 de uygulanan tasarımda sürrealizmin soyut ifadesinden yararlanılarak Hindistan'da bulunan Brahmanların 'Oluşmak, dönüşmek, oluşuma geri dönüşmek' hayat akış felsefeleri yansıtılmak istenmiştir. Hayat oluşumunda insanın kendine kattıkları ile birlikte, akışta tekrar aynı noktada bilgi türevleriyle var olacağı, akışın içindeki kadersel ve kilitsel noktalar toplanıp akışa uyumlanarak hayatımıza müdahil olması anlatılmıştır.

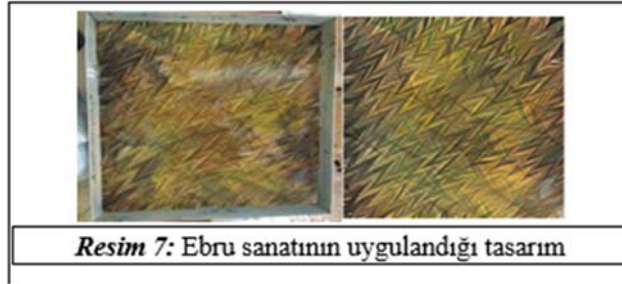
Resim 5 de uygulanan tasarımda sürrealizmin bilinçaltı ve soyutsallığı kullanılarak insan penceresinden başka bir insana bakışı yansıtılmıştır. Şöyle ki; karşıdan herhangi bir insan'a yüzeysel baktığımızda zihnimizdeki yoğunluk ve yakından baktığımızda karşılaştığımız fikirsel, zihinsel, düşünsel yoğunluk ve bu yoğunluğun değişimi anlatılmıştır.

Resim 6 da uygulanan tasarımda sürrealizmin soyutsallığı kullanılarak evren üzerinde Sonbaharın uğurlanması anlatılmak istenmiştir. Güneşin mutlu enerjisinin son demlerinin yaşandığı sonbahar insanlar üzerinde duygu değişimlerinin yaşandığı mevsimlerden biridir. Olumlu ya da olumsuz enerjinin her insandaki farklı odak noktası, güneşin sembolize edilmiş yapraklar üzerine renkler ile verilmiş yansıması ile anlatılmıştır.

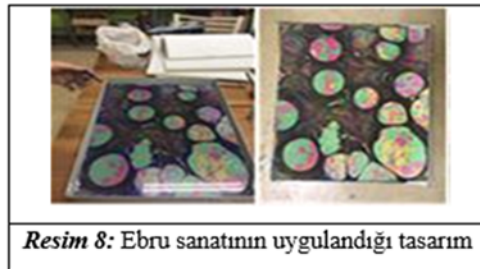

Resim 7 de uygulanan tasarımda sürrealizmin bilinçaltı, hayal olgusu kullanılarak soyutsal sanatı düzen içerisinde insan hayallerinin duygudurumları renklerle süslenerek kalp ritimlerinin, gökyüzü yansıması, bulutların ritimleri taraklı ebru ile anlatılmak istenmiştir.

Resim 7: Ebru sanatının uygulandığı tasarım

Resim 8 de uygulanan tasarımda sürrealizmin hayal olgusundan yola çıkılarak, mikroskop gözü ile Dünya'ya bakış olarak tasarlanmıştır. Aslında her hücrenin kendi içinde bir dünya olduğu anlatılmak istenerek sürrealizm hayalciliği ile birleştirilmiştir.

Resim 8: Ebru sanatının uygulandığı tasarım

2. Bulgular ve Tartışma

Sanat ve tasarımdan bağımsız düşünilemeyecek halı tasarımı sanat-tekstil bağlamında yeniden ebru sanatıyla canlandırılmıştır. Ebru uygulama yöntemiyle yola çıkılarak yapılan bu uygulama da kağıt yerine halı kullanılmıştır. Türkiye'deki halı firmalarının büyük çoğunluğu akrilik halı üretimi yapmaktadır. Bu yüzden çalışmada kullanılan halı dokuma numunesi akrilik olarak seçilmiştir. Gaziantep de bulunan Royal halı fabrikasında profesyonel düzeyde yapılan çalışmalarda %100 akrilik iplikli halılara da daha iyi sonuç verdiği araştırmalar ve uygulamalar üzerinde saptanmıştır. Genel anlamda tasarım kompozisyonunun düzgünlük ve işlevsellik açısından sık yapı ve havlı yüzeylerde uygulanmaktadır. Uygulamanın ana vizyonunu

oluşturan kit maddesi boyanın yüzeyde kalmasını sağlar iken ipliğe olan nüfuzunu artırarak hav yüzeyinin 1 mm üzerine etki etmesini sağlar. Kalın-orta-ince yapılı özel fırçalar yardımı ile tasarım oluşturulur. Ters yüzeyde bulunan halı teknenin içine yerleştirilir ve yavaşça çekilir. Bitim aşamasından sonra renk kaybı ve kalıcılık açısından 30 derece de fikse edilir. Uygulama Dünya halı pazarında ilk kez Royal halı markası tarafından denenmiş ve üretilmiştir. Uygulama yapım amaçları ise; Sanat-Tekstil birleşimini ARGE sınırlarında kullanarak yeni bir bakış açısı kazandırmaktır. Uygulama Pazar açısından değerlendirildiğinde; ihracat için önemli ve büyük bir adım olduğu görülmektedir. Ülkemize sanat-tekstil işbirliği, marka bilinirliği ve ihracat açısından önemli bir gelişme olmuştur.

3. Sonuçlar

Geçmişten günümüze halı, motif ve desenleriyle kültürel bir miras olmasının yanı sıra modernizm ile beraber oluşan tasarım olgusuyla iç mekanların vazgeçilmez unsuru olmuştur. Sanat ve zanaatın ortak bir arada değerlendirildiği ve makine ile üretimi destekleyen bir tasarım ekolü olmuştur. Sanatın geleneksel ve kültürel bir yapısı olan ebru sanatı ise kağıt süsleme sanatı olmakla kalmamış hayatımızın sosyolojik psikolojik alanlarına değinmiş tasarım ve tasarım öğelerine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Moda ve sanat akımı olarak bilinen sürrealizm ile aynı bağlamda ortak noktalara değinerek ilerlemiştir. Sanat-tekstil ilişkisi açısından bu uygulama benzerlik yönünden kültürel ve geleneksel anlam ifade etmek ile birlikte Türk kültür ve tarihi birbirine bağlayarak sanat, kültür, tekstil, moda açısından bu dört önemli öğeyi tek bir uygulama altında birleştirmiştir.

Kaynaklar

- Arıtan, A.,S. (1999). *Türk Ebru Sanatı ve Bugünkü Durumu*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Konya S.8, s.451,
- Arıtan, A. S.(2002) *Türk Ebru Sanatı*. Türkler. S.12. Konya, 2002.
- Barutcugil, H., (1999). *Renklerin Sonsuzluğu-Geleneksel Türk Ebru Sanatı*, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, s.26
- Dede B., (2019) *Bilinçaltı Keşfinin Sürrealist Sanattaki Yansıması*, Sanat Eğitim Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, Volume 7,
- Harmankaya H., Yılmaz A., Çetin A., Ercan D., (2014). *Moda ve Mimari*, Zeitschrift für die Welt der Turken (ZfWT), 1(1),s.191-199
- Sungur, N. (1994). *Sanat ve Kimya Bir Arada: Ebru*. *Bilim ve Teknik Dergisi*. S.316. Ankara,1994.s54-59
- Televi Boğa, Ş. (2018). *Çağdaş Halı Tasarımında Dijital Baskı Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.s.2.
- <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-dunyasi/ebru-sanati-yapilis-turler-ve-tarihce/11.02.2020>